

4.

Az antilop-vérfürdő

Egyébként nem rossz dolog csejenn gyereknek lenni. Soha semmiért meg nem vetik az embert, hanem csak ezt mondják: „Az Emberi Lények ezt nem így csinálják.” Prérifarkas például elröhögte magát egy ízben, miközben meggyújtotta apja pipáját, mert rászállt egy bögöly a hasára, és megcsiklandozta. Súlyos illemtani vétség, ahhoz fogható, mint mikor egy fehér gyerek jó hangosan elfingja magát a templomban. No, Prérifarkas papája eltette a pipáját, és csak ezt mondta: – Mivel nincsen önuralmad, fiam, egész nap nem pipázhatok, mert ha pipáznék a történetek után, megbántanék bizonyos Személyeket a másvilágon. Hát mi vagy te, holmi pauni? Nem pedig Emberi Lény? – Aztán Prérifarkas kiment a prérire, és ott maradt egész éjjel, hogy elrejtse szégyenét.

Ha az ember csejennem vallja magát, *helyesen kell cselekednie*. Már a pólyás se bömbölhet csak úgy kedvére, bele a világba, mert megeshet, hogy a törzs éppen bujdoskol, és a gyereksírás nyomra vezetheti az ellenséget. Ezért az anyák a tábortól bizonyos távolságra hagyják gyerekeiket a bokorra akasztott bölcsődeszkában; a gyerek így csakhamar rájön, hogy nem érdemes sírni-ríni, és rászokik, hogy csöndben maradjon. A lányokat arra nevelik, legyenek úrrá kuncogóingerükön. Láttam, hogyan sorakoztatja föl kicsi lányait Előtűnő Árnyék, s mesél nekik mindenféle mókását, és a lányoknak nem volt szabad nevetniük. Eleinte persze fölsültek: visongva röhögtek, aztán már csak somolyogtak, húzkodták a szájuk, mígnem – sok gyakorlás után

– pléhpofával bírták hallgatni a legröhögteőbb tréfát is. Mulathattak kedvükre, nem arról volt szó, csak kimutatni nem volt szabad a jókedvük. Amikor meg annak volt az ideje, akár a belük is kiröhögthették, mert az indiánnak van humora, és Előtűnő Árnyék jópofa fickó hírében állt.

Az efféle speciális oktatástól eltekintve a csejennem nem ismernek iskolát. Nem írják, nem olvassák a nyelvüket, mire való volna hát a tanulás? Aki kíváncsi valami nevezetes eseményre, megkérdez egy öreget, aki eszében tartja a dolgokat. Ami a számtant illeti, az addig terjed, ameddig az ember tíz ujja engedi. Ha például jelenteni kell egy frissiben fölfedezett ellenséges csapat létszámát, a csejennem így oldja meg a feladatot: – A jútok a Bőjtődomb környékén járnak. Annyian vannak, ahány nyilat Mindent az Övébe Dug kilótt a szellemantilopra a cseresznyeérés idején. – Ez az eset nevezetes lévén, Vén Vidrabőr táborában mindenki megtudta, nagyon csekély eltéréssel, hogy hány főből áll az ellenség. Szükség helyzetben, mikor az ember hajlik rá, hogy megjedjen az ismeretlentől, megnyugtató, ha ismert dologhoz kapcsolhatja azt.

A csejennem hiszi, hogy állatai szintén csejennem, és hogy ezzel pontosan tisztában vannak. – Mondd meg a lovadnak – mondogatta Vörösre Sül –, hogy táborszerte beszélni fognak hősiességéről az emberek. Mesélj neki híres lovak híres tetteiről szóló történeteket, hogy utánozhassa őket. Magadról is mondj el mindent. Az embernek nem lehet titka a lova előtt. Vannak dolgok, amiket a fivéréddel, a barátoddal, a feleségeddel nem beszélhetsz meg, de neked meg a lovadnak mindent tudnotok kell egymásról, mert meglehet, hogy együtt haltok meg, és együtt vágtok neki a Fügőútnak, mely összeköti a földet és az eget.

Csak az volt a baj, hogy tökkelütött hülyének éreztem magam, mikor annak a kuka állatnak beszéltem. Hát ez az átka, ha valaki fehérnek született: nem tud akármit megengedni magának. Az indiántól senki nem vár sokat, normálisnak veszik legbolondabb dolgait is. Sőt szerintem akkor lennének megütközve, ha egy indián nem beszélne

a lovához, hiszen bolondnak született. Én azonban, fehér lévén, még így, tízévesen is túl sokat tudtam.

Megérthetik, hogy napról napra pontos beszámolót nem tudok adni a neveltetésemről. Több hónapi tanulás után jutottam odáig, hogy megültem a ló hátán anélkül, hogy odakötöztek volna. Még hosszabb időbe tellett, míg valóban mestere lettem az íjnak és a nyílnek. Most azonban visszakanyarodnék a legelső reggelemhez, amikor fölébresztettem Vén Vidrabórt, akit mélyen alva hagytunk a sátrában. No, a főnök azzal az elhatározással ébredt, hogy böjtölni fog az elkövetkezendő huszonnégy órában. Merthogy újfent antilopokkal álmodott. Elfogyott az előző napi zsákmány, így hát főnökünknek ismét dolgoznia kellett.

Délután fogta magát, s ment vagy háromszáz yardnyit a patak partján, folyással szemben, és a bozót rejtekében fölvert egy kis sátrat, amekkorával mi, srácok szoktunk játszani: éppen hogy elfért benne ülve. Bele is ült napnyugtakor, s mindenféle titkos dolgokat művelt napkeltéig.

Míg ő odabent volt, az éjszaka folyamán bizonyos más csejennel lopakodtak oda és verték meg a sátor takaróbőrét. Történt mindez egy nagy antilop-hajtvadászat reményében. Ha ugyanis a sátorpüfölknek sikerül levernival valamilyen antilopszórt a sátoztakaró bőrről, akkor a vadászat sikeresnek ígérkezik.

Amíg ezek történtek, a jút indiánok elhajtották az összes lovakat, nem számítva azt a néhányat, amelyet gazdája közvetlenül a sátra elé kötött ki. Reggelre azonban jó sok antilopszór hevert a varázsszeres sátor körül, kilátásaink tehát kedvezőek voltak.

Mikor Vén Vidrabór reggel kikecmergett a varázsszeres sátorból, más embernek látszott: szeme, bármerre fordult is, mintha mérföldmosszire tekintett volna. Két rövid fekete pálcá volt a kezében, a pálcák végén karika, a karikák hollótollal díszítve. Így indult neki Vén Vidrabór a préreinek, s követte az egész tábor, férfiak, nők, gyerekek, kutyák. Az antilopról elmondtam már annyit – a bölénydagonya mellett elejtett állat ürügyén –, hogy percenként egy mérföldet

is bír futni, és ha csak fordul egyet a szél, máris hanyatt-homlok menekül.

Nos, van azért egy bökkenő ezzel a gyors állattal, s emiatt nem szokott nagy kort megérni: iszonyú kíváncsi teremtes. Ha meglát valami izgó-mozgó-verdesőt, nem tud ellenállni. Ezért vitte magával Vén Vidrabór azokat a tollas karikákat, amelyeket a csejennel antilopnyílra hívnak, s veszedelmesebbek, mintha vashegyük volna, mert annyira vonzzák a kotnyeles kis állatot, hogy az még az életét is odaadja, csak hogy közelebből láthassa. Még ha ezt el is fogadjuk, marad a vadászat körül csomó minden, aminek csak varázslatként lehet értelme.

Gondolom, mentünk vagy három mérföldet a prére – mindnyájan, kivéve egy rokkant öregasszonyt meg egy harcost, akire rájött a duzzogás. Aztán egyszer csak megálltunk a síkon, és Vén Vidrabór leült a fűben. Köcsökalapját ezúttal otthon hagyta, helyette két sastollat tűzött a varkocsába. Fölsorakoztak előtte a hajadonok, s ő, antilopnyílának intésével, kiválasztotta a két legterebélyesebbet, és azok, mintegy megbűvölve, melléje telepedtek kétoldalról. Az egyikük amolyan átlagkővér volt, de a másik annyira húsos, hogy arcvonásait is alig lehetett kivenni, szeme, mint két magocska, szinte eltűnt arca párnáiban.

Az volt ugyanis az elképzelés, hogy ha kövér antilopot akarunk, kövér lányokat kell leültetni.

Azok a harcosok, akiknek megmaradt a lovuk, nyeregbe szálltak, mi, többiek pedig félkörben helyezkedtünk el a főnök meg a két dagi körül. Akkor aztán két másik lány, a csontosabbik fajtából, kiragadta Vén Vidrabór kezéből az antilopnyílakat, és eliramodott kétfelé, egy képzeletbeli nagy V szárai mentén. A lovasok meg – uzsgye! – utánuk, két vezetőjük utolérte a lányokat, átvették tőlük a varázsbotokat, s lovagoltak tovább, még mindig a V szára mentén, magasba tartva a kis kerekeket, melyek hollótollat lengette a szél. És íme, megjelent egy antilop egy kis dombhát tetején, mintegy negyed mérföldnyire a lovasoktól, hajszálpontosan a V szögfelezőjén, szemközt a fűben tanyázó Vén

Vidrabórral. A legelő antilopnyáj, akárcsak az embernyáj, őrszemeket állít. Az őrszemek föltartott kurta fehér farkukkal, mint valami jelzőzászlóval, jelzik a veszélyt. No és mit gondolnak, mihez kezd egy villás szarvú antilopőrsem, ha meglátja, hogy húsz csejenn vágat feléje a prérin, messzebb pedig még többen báméskodnak, közrefogva egy agg indiánt meg két húsos leányzót?

Hát, ez a mi antilopunk bizony csak nézett, de szinte kocványon lógott a szeme. Ezenközben a lovasok kétfelől egy vonalban értek vele. Jobbra nézett, aztán balra, de a két oldalról sugárzó, egymást egyensúlyozó erők mintegy visszaterelték középre a figyelmét, s még olyan messziről is, ahol mi álltunk, látszott, hogy remeg izgalmában a vékonya, bár sárga pofája és fekete orrocskája mozdulatlanra dermedt az ámulattól.

Vén Vidrabór meg csak ült a vörös takarójába csavarva, sastollain gyöngé szellő borzolta a pihéket. A két kövérség mozdulatlan volt, akár két agyagbálvány, még a kutyák között sem akadt egy sem, amelyik akár a nyelvét lógatni merészelt volna – hiába, ők is csejennek voltak.

Az őrszem megindult előre, de mintha külön-külön, önálló akarat mozdította volna a négy kis patáját; nyakán a fehér csíkok ingnyak gyanánt virítottak. És mögötte, a domb peremén kis szarvak erdeje tűnt föl, aztán a rótes fejcskék, és mind bennünket bámultak meredten. Az éllovasok most értek fel a dombra, s eltűntek mögötte, egyre táguló tölcserít képezve, melynek nyakában ott ült Vén Vidrabór, mögötte, félkaréjban, a törzs apraja-nagyja. A lovasok kevesen voltak, éppen csak hogy jelezték a két szárny nyomvonalát, úgyhogy közöttük kacagva kitörhetett és elszelhelhetett volna az egész antilopnyáj, de ezek meg voltak babonázva, és eszük ágában sem volt menekülni.

Az őrszem csak lépkedett lefelé az enyhe lejtőn; mögötte a dombhát egyre ontotta az állatok tömegét. Már vagy száz yardnyit haladt felénk, de a vége még mindig nem látszott a nyájnak; hatalmas nyílhegyet formázó sokaságban özönlöttek felénk. A csejennek meg az állatok valami hatalmas

közös rítus harmóniájában mozogtak, melyhez az öreg főnök verte a taktust. Magát a zenét, gondolom, az istenek szerezték. Akinek nem tetszik ez a feltevés, ám tessék, magyarázza meg, miért rohant ezernyi antilop a vesztébe, s honnan tudta Vén Vidrabór, hogy éppen itt lesz ez a nagy nyáj, amikor az előtt, hogy leült volna a préri közepén, egy fia antilop se mutatkozott?

Az éllovasok, kezükben a botra erősített karikával, most a nyáj mögé kerültek, s keresztelve egymás útját, helyet cseréltek, és úgy nyargaltak vissza, hogy Vén Vidrabór kezébe nyomhassák a varázseszközöket. Bűvös kört húztak tehát az állatok köré, és a főnök, két kezében a pálcákkal, szűkíteni kezdte a kört.

Égnek emelte két karját, mire az óriási nyáj vágatni kezdett, az eleje vagy hetven yardnyira volt, a vége éppen hogy elhagyta a domb peremét. Jó háromszáz yard hosszan antiloppal lett zsúfolva a préri; ziháló antiloptestekből összeállt eleven ék keletkezett, kelet–nyugati irányban szétterülő véggel. A főnök körül állók most nekiindultak, és a V tövét U alakúra tágították, úgyhogy az állatok egy eleven cserény felé rohantak, melynek falait csejenn férfiak, nők, gyerekek alkották széttárt pokrócaikkal, a lábuknál tömörülő kutyákkal.

Az U-alakzat bal karéjában álltam, s tekintetemmel az őrszem antilopot kerestem, de azt már megelőzték a gyorsabbak, s minden részlet beleveszett a dobogó paták rengetegébe meg a vastagon gomolygó porba. A főnök meglengette pálcáit, mikor a nyáj elérte a cserény közepét; balra kanyarodtak, de szembe találták magukat a csejenn kerítéssel, akkor jobbra tértek volna ki – mindhiába. Vén Vidrabór most kétszer keresztbe lendítette a pálcákat, és íme, nyomban keresztbe állt a legelső antilop szeme is, fölhorkantott, a patáit lecövekelve térdre rogyott, eleven akadályként a szorosan mögötte ügetőknek, azok meg habozás nélkül fölbucskáztak rajta.

Éppen az orrom előtt ment végbe ez a tömeges összetorlódás; iszonytató kavargásban fetrengett antilop anti-

lop hátán, rúgták szét egymás koponyáját, hasították föl egymás beleit, taposták bele egymást a földbe. Mi akkor szorosan köréjük álltunk, túlfelől a lovasok zárták be a kört, és mindenki furkót, fejszét vagy akár csak egy jó követ markolt, de lövedéket semmiféle nem használtunk ehhez az ember- és állatsűrűs munkához. Mondhatom, jó egy órába tellett, mire agyonbunkóztuk az utolsó antilopot is, pedig szakadatlanul dolgoztunk, s nem egy állatot a saját fajtájából végzett ki.

Vén Vidrabőr egy percre sem tette le varázspálcáit, vadul hadonászott velük mindaddig, míg egyetlen antilop sem maradt, amelyet megbűvölhetett volna; ez volt az ő szerepe és kötelessége, magában a mészárlásban nem vett részt. Ami engem illet, akkortájt még gyöngécske voltam, még az ilyen törekeny állatkákban sem bírtam sok kárt tenni, de csatlakozva az általános felbolyduláshoz, köveket röpítettem a rőtes bundákra, valahányszor kis résre leltem. A nagy zavargásban megeshetett, hogy egyet-kettőt Ifjabb Medvére is rásóztam, merthogy közvetlenül mellettem ténykedett. Abban mesterkedett, hogy mint az erős férfiak, szarvánál ragadva meg, pusztá kézzel törje ki az egyik antilop nyakát, de nem boldogult, úgyhogy végül fejszével szakította be a koponyát – a belülről feltörő vér előntötte az állat riadt szemét, a nyelve kibukott, aztán kilehelte a páráját.

5.

Neveltetésem az Emberi Lények között

Megfigyelhették, hogy Vén Vidrabőr afféle bohócként mutatkozott be elbeszélésemben. Hadd mondjam meg, az is volt, de csak a fehérek között. A csejennek között valóságos lángelmének számított. Kisfiú koromban mindent, de mindent tőle tanultam, kivéve a fizikai ügyességet igénylő dolgokat, a lovaglást, a nyilazást. Vén Vidrabőr úgy oktatott, hogy történeteket mesélt. Nem túlzok, ha azt mondom, sok száz történetet mondott nekem meg a többi fiúnak, s bizony sokszor a felnőttek is szájtátva hallgatták, mert Vén Vidrabőr bölcs öreg indián hírében állt, és csakugyan az is volt, másként meg sem érhetett volna ilyen hajlott kort.

Hadd mondok el két meséjét, melyek közül az egyik megmentette az életem az első lótolvajló kiruccanásom alkalmával. A másik történet, amelyet Vén Vidrabőr a szíúkkal folytatott tanácskozásán adott elő, jobb fogalmat ad a fehérek és rézbőrűek közötti különbségről, mint bármás, minthogy az olvasó nem olyan szerencsés, mint jómagam, aki mind a két világban otthonos voltam.

Sok hó esett le és olvadt el, mióta a csejennekhez csapódtam; talán már tizenhárom esztendő is elmúltam akkor. Egy nap háborúsdit játszottunk mi, fiúk, és Ifjabb Medve, aki úgy nőtt, mintha húzták volna, olyan erősen homlokot trafált tompa végű nyilával egy Vörös Kutya nevű legénykét, hogy az rögtön ki is feküdt. Sejttem, nekem volt szánva az a nyíl, de hát én igencsak függően mozgó célpont voltam.

Vén Vidrabőr történetesen épp a közelben volt a Két Csecsemő nevű indián társaságában, aki pucér volt, tetőtől talpig feketére mázsolva, s épp indult, hogy valami fogadalma kapcsán ellenséges skalppal térjen haza.

Két Csecsemő tovább lépkedett, mintha transzban lett volna; Vén Vidrabőr azonban, mikor látta, hogy Vörös Kutyta eszméletlen, fölébe hajolt, és így szólt:

– Kelj fel, és eriggy enni! – A gyerek abban a minutumban föleszmélt, és a főnök elküldte Bölénydagonya Asszonyhoz, adjon a fiúnak enni, merthogy ez az, ami az indiánt szinte akármi bajából kigyógyítja.

A főnök akkor Ifjabb Medvéhez fordult:

– Mondhatom, bátor harcos, aki a barátját próbálja megölni. – És Medve azt se tudta, hová legyen szégyenében.

Vén Vidrabőr leterítette a takaróját, mi pedig köréje ültünk. Két varkocsát menyétprémbe göngyölte, a nyakában kis sál, melyet régi-régi gyöngyök díszítettek, még azokból az időkből valók, mikor a fehér ember nem árasztott el mindent a bizsujával – bíborszínű tengeri kagylóból készültek ezek a díszek, s mivel a csejjenek a szárazföld belsejében élnek, el lehet képzelni, milyen tekervényes úton juthattak el főnökünkig; lehetett talán száz éve is annak, hogy Oregonban vagy Massachusettsben valami tengerparti vadember szétfeszítette a kagylót, kihörpölte a nyúlós állatot, s aztán nekiállt, hogy kőfúrójával csinos kis holmit készítsen a kagylóhéjból.

Azt mondta a főnök: – Mesélek nektek egy harcosról, aki szerette a barátait. Sok hóval ezelőtt történt, akkor, amikor még én is fiatal voltam. Akkoriban ritkaság volt nálunk a puska, mert nemigen kereskedtünk még a fehérekkel, és persze, ha mégis szert tehattunk valami módon tűzfegyverre, hát igencsak ragaszkodtunk hozzá. De még vasból való nyílhegyünk se igen volt: csatában szántszándékkal az ellenség közelébe nyargaltunk, reménykedve, hogy belénk nyilaznak, mert csak így szerezhettünk vashegyet.

Szívből jövőt nevetett, s fölhúzta lábszárvédőjét, hogy megmutassa bal vádliján a régi nyílhegek tömegét.

– Hiába no, akkor csak ez volt a módja. Lóért pedig általában délnek mentünk, a Kígyók Népének földjére, mert ők aztán tényleg jó lovasok, és pompás lovaik vannak. Mondják, azért, merthogy a lovaikkal párosodnak, bár ezt a tulajdon szememmel soha nem láttam.

– A komancsok, akiről Vén Vidrabőr beszélt, a világ legjobb lovasai, fölülmúlják a többi indián törzset; hogy közöszülnek-e vagy sem a kancáikkal, azt nem tudom, de tény, hogy asszonyukat ló módra, hátulról hágják meg, és nyerítenek, horkolnak hozzá. Lóbolond az egész társaság, na.

– Előfordult, hogy lóra nem volt igazándiból szükségünk, és csak a harc kedvéért támadtunk rájuk, mert bátor nép a Kígyók Népe, és szívet melengető látvány, ahogy rohamra indulnak, különösen kora reggel, amikor a nap még ifjú ember az égen; később, mikor meglett férfiként följebb hág, már túl meleg van abban az országban; ebből is láthatjátok, milyen okosak voltak az Emberi Lények, amikor – sok éve már – oda kergették a Kígyók Népét, s megtartották nekünk ezt a tökéletes vidéket.

Vén Vidrabőr földerült, ha harcokról beszélhetett; több évtizedet fiatalodott a szemünk láttára: szeme nekitüzeseedett, az arca kikerekedett, s diadalmasan kacarászott, ha különösen véres eseményekről volt szó.

– No, egy nap hat Emberi Lény indult lóért a Kígyók Földjére: Sólomnéző, Kispokróc, Lőfőnök, Vasing, Bokros Öszvér és Kis Ember. Velük ment egy Szőrös nevezetű arapahó indián is; az arapahók, ti is tudjátok, régi barátaink, gyakran együtt is táboroznak az Emberi Lényekkel. No mármost, a csapat azzal a szándékkal indult, hogy vadlovakat zsákmányoljon s nem azzal, hogy a Kígyóktól lopjon. Ha nem így lett volna, Szőrös el sem indul velük, mert az arapahók abban az évben békét kötöttek a Kígyókkal.

A Washita folyó forrásvidékén aztán egy nagy Kígyó-falu nyomára bukkantak a mieink, s elhatározták, az éj leszálltával beosonnak, bár puskájuk nem, s nyiluk se sok volt, úgyhogy nem soká állhatták volna a harcot, ha a Kígyók fölneszelnek.